

ՀԻՆ ՕՐԵՐԷՆ

ՄԵԾ ՀԱՐՍՆԻՔ ՄԸ

Ջառիվերէն որ սառ կապած էր, դժուար կ'ելլէին կառքերը. ձիերուն առնգերէն շուփն առատօրէն դուրս կուգար, իբրեւ թէ կաթնայ մը ըլլար անոնց մէջ՝ վառ կրակի մը վրայ:

Երկու կողմը թուրք գերեզմանոցները ճեփ-ճերմակ. չիբմաքարերն ու ձիւնը իրար խառնուած, մէկուն սպիտակութիւնը թարմ, անաղարտ, միւսներունը արդէն աղարտուած: Մութ կանաչ սլացիկ նոճիները Արեւելքի բաՆաստեղծութիւնը կը պահպանէին մեռեալներու այդ անկիւնին:

Իսկիւտարը, իր ձիւնի օրերու քիչ մը վայրի հմայքը ունէր. անձեւ, անկանոն փայտէ տուները, ցածուկ դուռներով, քիւրէն կախուած փայտիւն սառոյցները, ճամբուն եզերքի փոսերը լեցուած ձիւնով, ամայի, հեռաւոր զիւղի մը տպաւորութիւնը կուտային:

Արեւն ու հիւսիսը կը պայթարէին իրարու հետ:

Ձիերուն ոտքերը մերթ կը ռահէին, ու կառապանները, մանաւանդ վարձու կռուներունը, հայհոյանքներ կ'արձակէին, ո՞վ գիտէ ուր ուղղուած:

Վերելքը դանդաղ էր, պէտք էր խոհեմ ըլլալ:

Վերը լայն, տարածուն, ղեղին ներկով քնակարանին մէջ, որ ամիրայի մը տունը եղած էր երբեմն, տան տէրերը անհամբերութեամբ կը սպասէին պատուհաններէն հարսնէսներուն: Մեծ դուռը բացուած էր իբրեւ յաղթանակի մը առջեւ: Հարսնիք կար:

Հնամենի սրահը, լուռ, անդրաձ, յանկարծ արթնցած էր, աչքերը բացած երանութեան

հրաւերով, այն տարօրինակ ցուրտ սրահը ուրկէ երեկոյեան մութը կոխելուն մարդ սարսուռ կ'ունենար անցնելու, յարակից ննջասննակները երթալու: Հոն կարծես տեսակ մը կախարդական մթնոլորտ կար. դուռ պատուհաններէն կարծես անդրաշխարհայէն ոգիներ ներս կը նայէին, դիմացի նոճեստանէն փայտած եկած:

Սակայն այդ օրը, պատաւ դշխոյի մը պէս, որ արքայ մը ընդունելու կը պատրաստուէր, զարդարուած էր ան, ծաղիկով, բոյրով, լոյսով, ու հեշտալիօրէն տաքցուած յախճապակիէ վառարաններով, շողողուն պղինձէ ղեղակերտ մանկալներով (brascero), որոնց մէջ կը մխալին խնկաւտ խաւրցերը (տեսակ մը կնդրուկ) ի պատիւ-հարսին: Երկու խոշոր կերոնները նարինջի ծաղիկով, արծաթ թելերով, ժապակեններով պնտուած, մաքրութեան, նուիրական անբիծ սիրոյ խորհրդանշանը կը ներկայացնէին հոն:

Մէկ հոգիի մը, մէկ գոյգի մը ուրախութիւնը չէր ան, այլ Ուրախութիւնը որ ամէն անկիւններէն դուրս կը թրթար:

Կառքերը կանդ առին դրան առջեւ, վերջապէս Փաթա Եօլիին վերելքը անվտանգ կատարած: Արեւելեան ճոխ գորգեր՝ փոռուած միջեւ սանդուխթ, ծառաներ թուրմերու պէս լուրջ, երիտասարդներ ընտելեցօքով, բարձր օձիքով, գլուխին Ֆէս, Բարձրագոյն Դրան պաշտօնէութեան մանրանկարը, չատր դիւանագիտական ասպարէզէն, քիչ մը արհամարհոտ վերաբերուածով դէպի միւսներու, առեւտրական նութեան կամ արուեստներու վերաբերողներ:

Ու կը լեցուի սրահը, այն ժամանակամիջոցին, 188...ի վերջերուն, ընտրանիին մեծ մա-

սը հոն են: Կառավարական պաշտօնեաներ, նախարարութեան խորհրդականներ, քարոռողարներ երիտասարդ, ազատ արուեստներու վերաբերողներ, եւ մասնաբաժաններ ինչպէս Մ. Մէլզպուրեան, Թ. Թէրզեան, Ռ. Պէրպէրեան: Հոն է նաեւ Արթին Փաշա Տատեանը, Հանդէսին փառքն ու պարծանքը, սթամպուլիտով, մեծ դիւանապէտի ինքնավատան կնքուածքով, ազնուական, բարեկիրթ, խօսակցութեան մէջ ժուժկալ, իշխելով ամենուն վրայ իր Արտ. Գործոց նախարարութեան խորհրդականի հանդամանքովն ու Տատեան անունին հմայքովը: Իրեն կընկերանայ իր աղջիկը, Շւքրիէ Տատեան, Ապտուլ Համիդի հարեմին թարգմանը, իր պաշտօնական երկար տառնով թանկարժէք չըջողեալստին մէջ իշխանուհիի մը պէս զեղեցիկ, ժպտուն, ամէնուն հետ սերալիւր, անբնորոշակելի շնորհով մը:

Հ. Թէ ի նաեւ Սահակ էֆէնտի Ապրօն իր տիկնոջ հետ, աշունը մտած դեղանի կէն մը, զարդացած, կենցաղազէտ, որ շատ անդամ կը խօսի Երկրորդ Կայսրութեան ժամանակ՝ իր ուղեւորութեան մասին Փարիզ, ուր իր ամուսինը պաշտօնով բաւական ատեն մնացած է: Կը պատմէ թէ Թիւլլըրիի պալատը տրուած պարահանդէսի մը պարած է Բաուրիյի նոյն քառեակին մէջ Կայսեր հետ: (Ըսողքին կան թէ նախընտն Գ. այդ պարահանդէսի միջոցին հարացուցած է թէ ո՞վ է այդ մանկամարդ կինը եւ երբ ըսած են թէ հայ տիկին մըն է, համակրանքի ժպիտով մը սեղմած է անոր ձեռքը):

Առեւտրական աշխատու դէմքեր եւս կան, աղամանքի վաճառականներ, որոնք տիկինները կը շողողան գոհարադարդ, ջանալով զմարտմի ցոլքեր սփռել չորս կողմերնին, մանաւանդ պաշտօնի եւ անունի փայլը կրողներուն առջեւ: Աւաղ, մարդկութիւնը միշտ նոյն պարիկ նկատումները ունեցած է, ունի եւ պիտի ունենայ:

Պիտի սկսի պսակը: Սրահին մէջտեղը դըրուած է եպիսկոպոսական բազկաթոռ մը եւ հարսին, փեսին ու կնքահօր աթոռները. կերոնները վառած են: Իր արքենի հասարակ, սեւ վեղարով, ալեխառն մօրուքը լանջախայտի վե-

րեւ տարածուած՝ նուերական քողի մը պէս, իր հեղնոդ ու պաշտելի ժպիտովը կուգայ նստիլ թիկնաթոռին վրայ Որիմեան Հայրիկը, աւքերուն մէջ փիլիսոփայական շող մը դէպ ի մարդկային անսփառութիւնը:

Ու արահը անոր շնորհիւ կը ստանայ կրօնական վսեմութիւն մը, խունկին բոյրը կ'անօտանայ ու խորհուրդը կը ծածանի մուխերուն մէջէն:

Փեսան հոն է արդէն, խաղաղօրէն ներդաշնակ հողիի մը երջանկութեամբը առլցուած:

Մեծ միզ ամ սէնով կը բերեն հարսը: Համակ սպիտակ է ան, ծածկուած իլլիւզիոն թիւէ երկար քօղերով. կարծես այդ պատրանքի քօղը կը պարուրէ դինքը ամբողջովին, քիչ ատենէն ամենքը մէկանց փարատելու, ծուէն ծուէն ցրուելու համար: Գեղեցիկ է ան ինչպէս Սողոմէ գէնովդէսի առջեւ պարած ատենը: Իր մատաղալութիւնը կը նմանի քիչ մը այն հնադարեան պարիկ իշխանուհիներուն, որոնք անմեղունակ ժպիտով մը կ'երթային հին կայսրութիւնները իրենց հմայքով վարելու:

Տպաւորէի է արահը. հանդիսաւորապէս, խունկով, մոմով, աղօթքով միացումը երկու ճակատագիրներուն:

Մէ՞րն է արդեօք միացնողը այդ դոյզը. ոչ ոք հարցուցած է:

Երկնքի օրհնութիւնը պիտի ինչէր երգերուն հետ անշուշտ, ու անոնք երջանիկ պիտի ըլլային:

Որտաականը պիտի խօսի Որիմեան Հայրիկը: Ընդհանուր հետաքրքրութիւն: Արթին Փաշա քանի մը քայլ կը յառաջանայ, ժպիտ մը կ'ուրբարածուի լուրջ դէմքին վրայ, ան կը սիրէ լսել Հայրիկին անկեղծ եւ երբեմն խաթթող խօսքերը, ճշմարտութիւնները զոր ան լախտի հարուածներու պէս կ'իջեցնէ անսպառ տառութիւններուն վրայ աշխարհի:

Պատմաւելի վեղարին տակէն բառերը կը հոսին վճիռ ինչպէս արծաթ ջուրը առուակին, մաքուր հոսանքով կ'անոնն կը տանին հանդիսականները ճոխ, աշխարհիկ միջավայրէն դէպ ի շատ հեռուները՝ դէպ ի հայրենի երկրին ձիւնապատ լեռները, ձորերը, դէպ ի վե-

հաշուք եկեղեցիներուն կէս մութը, դէպ ի խորանները պարզ ու սրբանուէր, դէպ ի ժողովուրդը անփառունակ զոր ինքր, Հայրիկը, սրտովին կը սիրէ, որոնցմէ շատեր պակած է՝ միացած սուրբ սիրով ու աստուածավախութեամբ: Կորովի ու անսեթեւեթ սրտեր, վառուած ազգին ու Հայրենի Հոգին պաշտումովր, իրենց զմայելի միամիտ բարութեամբը, տենչալով ընտանիքը վերածել զգրախտի ընտանիքո՞ր, առողջ մարմնով ու հոգիով: Յետոյ դառնալով հարսին, ոսմանթիկ դպրոցին տպաւորութեան տակ մեծցած, Դուրեանով, Պէշիկթաշիանով, Ալֆրէտ տր Միւսէով, Անտրէ Շէնիէով սնած, կեանքը քերթուած մը երազող նորապսակ հարսին, կը վերջացնէ. « — Եւ դուն, հարս, մոռցիր այլ եւս ոտանաւորները, քերթողները, բանաստեղծութիւնը. մոռցիր, անտուկը դիր գիրքերդ, այլ եւս քու գործդ որդենծութիւնն է միայն, մանուկ ու օրօրոց»:

Շնորհաւորութիւն, համբոյր, մաղթանք, ուղերձ:

Երկու ընկերուհիներու հետ վայրկեան մը խոսափած դուռ պատուհանին մօտ, նոր պակուած աղջիկը գլխահակ կը դիտէ ձիւնը

որ կրկին կ'իջնէ նոճիներուն վրայ պարտէզին. հիւսիսը յաղթած է: Ձիւն, նոճի, հարսնիք...

Գրաւիշ առնական ձայն մը զինքը կը սթափեցնէ. Թ. Պէրպէրեանն է, ընտանիքին մտերիմը: — Տպաւորուեցա՞ք Հայրիկին խրատականէն: Ինչո՞ւ: Ձէ՞ք գիտեր որ Նափուշոն Պոնափարթ երբ առաջին անգամ տիկին տը Սթալին հետ տեսնուեցաւ, երբ ան իր տաղանդին ու փառքին շողշողացումին մէջն էր եւ կ'ենթադրէր թէ մեծ աշխարհակալը իրեն գնահատանքի խօսքեր պիտի ընէ, Կայսրը միմիայն հարցուց պարզօրէն. «Տիկին, քանի՞ զաւակ ունիք, դո՞ւք դիեցուցած էք զանոնք», եւ հեռացաւ քովէն: Իսկ Պօղոս առաքեալը, մեծ ընկերաբանը, զրած է. «Կին վասն որդեծնութեան միայն կայ»: Ուրեմն Հայրիկը մինակը չէր այդ սկզբունքը ունեցող եւ քարոզող: Մեծ մտերբը երբեմն այսպէս կը զօւգադէպին:»

Թերեւս այն ժամանակամիջոցին, նախապրթարանին գրասեղաններու առջեւ, Մուսօլինիի մատաղ մտքին մէջ եւս այդ դաղափարը կը հասուննար տակաւ:

ԱՆԱՅԻՍ

